

Göstergebilimsel Çözümleme Yöntemiyle Kadına Yönelik Şiddet Afişlerinde Anlam Aktarımı Sorunu

O. Oktay BARKIN¹
Mehmet ÖZKARTAL²

Öz

Kadına yönelik şiddet, Türkiye’de ve dünyada önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Devlet yönetimleri, sivil toplum kuruluşları ve özel kuruluşlar, kadına yönelik şiddet sorununa çözüm bulabilmek adına birçok çalışma yürütmektedir. Bu çalışmalarda en çok başvurulan araçlardan biri de, sosyal afişlerdir. Sosyal afişler; kâr amacı gütmeyen, bireyleri doğru olanı yapmaya yönelten, toplumsal kaygı taşıyan, bireylere yardım eden ve onları aydınlatan afişlerdir. Sosyal fayda odaklı bu afişler, amaçlarını yerine getirirken birtakım göstergeleri kullanırlar ve bu göstergeleri kullanırken de toplumsal uzlaşmış kodlardan, metonomiden, metafordan ve mitlerden faydalanırlar. Bu etkili iletişim araçları, kadına yönelik şiddetin azalmasında, hatta sonlanmasında önemli derecede rol oynamaktadır. Afiş tasarımlarında semiyotik birimlerden etkin ve doğru yararlanma, istenilen anlam aktarımının başarısı açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, kullanılan göstergelerin iletilmek istenen anlamların dışında, başka yan anlamlar da oluşturma ihtimali, bir problemin varlığının işareti olabilir. Bu nedenle göstergebilimsel analiz oldukça önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle bu çalışmada da kadına yönelik şiddet konulu afişler, göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiş ve bu alana katkı sağlayacağı düşünülen öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet, Afiş, Göstergebilim.

The Connotations That The Problem Concept Brings To The Students

Abstract

Violence against women continues to be an important problem in Turkey and in the world. State administrations, non-governmental organizations and private organizations are conducting many studies to find solutions to the problem of violence against women. Social posters are one of the most referenced tools these studies. Social posters are designed nonprofit, directing the person to do the motive right things, socially minded, helping individuals and illuminating them for design. These banners, which are social-oriented, use a number of indicators while fulfilling their purposes and benefit from social consensual codes, metonymic, metaphor and myths while using these displays. These effective means of communication play an important role in reducing or even ending violence against women. Effective and correct utilization of semiotic units in poster design is very important in terms of the success of the desired transfer of meaning. In addition, the possibility that the used indicators create other side meanings other than the meanings to be conveyed may be a sign of the existence of a problem. For this reason, the semiological analysis is very important. With this in mind, in this study, posters on violence against women were analyzed by semiotic method and suggestions that are thought to contribute to this field are presented.

Key Words: Violence, Violence against women, Poster, Semiotics

Giriş

Şiddet; insanlığın varoluşundan bugüne varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Şiddet olarak tanımlanan uygulamalar, bazen bir bireyi, bazen de toplumun bir bölümünü baskı altına alabilmek veya baskı altında tutabilmek için gerçekleştirilen, fiziksel veya ruhsal müdahalelerdir (Köse ve Beşer, 2007:115). İktidarların halkı için alınması gereken tedbirleri almaması, topluma baskı uygulaması ya da toplumun iktidarlara baskı uygulaması da yine şiddet kapsamında değerlendirilmektedir.

Kadına yönelik şiddet ise; cinsiyet ayrımcılığıyla kendini gösteren, geçmişten bugüne kullanılan toplumsal dille, mitlerle, dogmatiklerle ve ataerkil yapıyla devamı sağlanan eylemlerdir. Ötekileştirilen kadın, toplum içerisinde ikinci sınıf vatandaş haline getirilerek, patriyarkalın kendi çıkar ve hevası yüzünden bastırılmış ve ezilmiştir. Nitekim bu durum, toplumun bütün bireyleri tarafından normalleştirildiği gibi, kadınlar için de içselleştirilen bir durum haline dönüşmüştür. Evde, iş hayatında erkeğin gölgesinde bırakılan kadın, ataerkil kontrolün devamı adına zaman zaman şiddete maruz kalmıştır. Maalesef mevcut sosyal veya ekonomik konumunu devam ettirme zorunluluğu yaşayan kadın, şiddetin yeniden üretilmesine ve nesilden nesile aktarılmasına göz yummak mecburiyetinde bırakılmıştır.

Kadına yönelik şiddetin sonlanması için çok sayıda önleyici çalışma olmasına ve şiddetin durdurulması konusu sürekli gündemde tutulmasına rağmen, şiddetin bir türlü önlenememesi hatta etkisini artırarak devam ettirmesi, konu üzerinde daha fazla durulması duygusunu hissettirmektedir. Zira şiddet konusuna dikkat çekmek, şiddeti azaltmak hatta durdurmak, sosyal tasarımcıların ve onların tasarladığı afişlerin başlıca sorunudur.

1. Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet; sözel, ekonomik, ruhsal, cinsel, fiziksel olmak üzere kadın üzerinde herhangi bir zarar meydana gelmesine yol açan, cinsiyete dayalı kamusal veya özel alanda gerçekleşen, kadının özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik her türlü baskı ve tehdit olarak tanımlanmaktadır (Güngörmüş vd, 2014:54). Kadına yönelik şiddet çalışmaları, kadınların en çok yakın partnerleri tarafından şiddete maruz kaldıklarını (Akkaş ve Uyanık, 2016:37), toplumun ataerkil yapısıyla belirlenmiş güç ilişkisi ve kadının bu eşitsizliğe dayanan aile içindeki konumundan dolayı gördüğü şiddete karşı boyun eğmesine neden olmaktadır (Gödelek, 2005:102).

Toplum tarafından kabul gören cinsiyete dayalı ayrımcı yaklaşımlar, kadının tutum ve davranışlarını kontrol altında tutarak patriyarkalın devamını sağlamaktadır. Toplumsal değerlere göre aile bütünlüğünün devam ettirilmesi, inanç yapısında bu bütünlüğü korumanın gerekliliği nedeniyle, aile içinde (özel alanda) gerçekleşen şiddet olayları gizli tutulmakta (Akkaş ve Uyanık, 2016:37; Acar, 2013:196) ve buna bağlı olarak kadınların maruz kaldıkları şiddeti içselleştirmeleriyle derinleşen bu sorunların tespiti, boyutları ve çözüm yollarının bulunması güçleşmektedir.

Kadınların mecbur bırakıldıkları, onların sorumluluğu olarak kabul edilen davranışları yapmaya yanaşmadıklarında, bu durum ataerkil yapıya bir başkaldırı, itaatsizlik, asilik, namussuzluk olarak adlandırılarak şiddetle cezalandırılmaktadır. Bu cezalandırmaların altında ise; kültür ve dilin etkisiyle beraber, sosyo-ekonomik faktörler, eğitim düzeyi, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü ve ataerkil yapı yatmaktadır. Bununla birlikte kadının, toplum içerisinde baskı altına alınması, sindirilmesi ve böylece ikinci planda tutulabilmesinin, şiddetin devamına ve yeniden üretilmesine etki eden faktörlerden olduğu da açıkça ortadadır.

2. Afişler

Genel anlamıyla ası veya resimli duvar ilanı olarak adlandırılan afiş, Fransızca “affiche” kelimesinden Türkçe’ye geçmiş, halkın rahatlıkla görebileceği yerlere asılan, bir ürünü tanıtmak veya bir düşünceyi aktarmak adına tasarlanan çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Ağsakallı, 2014:8; Selçuk, 2015:15). Afişler sergilendikleri mekâna göre; iç mekân ve dış mekân olarak ayrılırlarken, içeriklerine göre de; Ticari, Kültürel ve Sosyal olmak üzere üçe ayrılırlar (Ağsakallı, 2014:10).

2.1. Sosyal Afişler

Sosyal Afişler; bir düşünce ya da amaçtan yola çıkarak hedef kitlede tutum geliştirme, davranış yaratma, bu tutumu sürdürme ya da değiştirme amacıyla hazırlanan afişlerdir (Çoknaz vd., 2013:4). Dolayısıyla politika, eğitim, sağlık, trafik, çevre bilinci gibi konularda halkı doğru yönlendirmek, uyarmak ve bilinçlendirmek için tasarlanırlar. Reklam ürünlerinin malzeme veya reklam yapma usûlünü eleştiren anti-reklamlar, devlet adamlarının veya politikacıların tutumlarını eleştiren ve bunlara karşı duruş sergileyen anti-politik afişler de yine sosyal afişler içerisinde değerlendirilirler (Ağsakallı, 2014:20). İlgi alanı çok geniş olan bu afişler, ticari kaygı taşımazlar sadece insanlık yararına sosyal kaygıları vardır. Sosyal afişler, kullanılan toplumsal kodlar sayesinde, dünyanın her yerinde yaşamakta olan insanlara hitap ederek, onların doğru düşünmesine, doğru olanı yapmasına katkı sağlamaktadırlar.

3. Göstergebilim (Semiyojoloji)

Göstergebilim, toplum yaşamı içerisinde ele alınan gösterge dizgelerini inceleyen, göstergelerin ve onların nasıl işlediğine dair yapılan araştırmadır (Vardar, 2001:86; Fiske, 2003:62). Göstergeleri dilsel ya da görsel ayrımı yapmadan inceleyen bir bilim dalı olan göstergebilim, aslında görünenin gerçeğin kendisi olmadığından hareketle, gerçekte neyin gösterilmek istendiğini araştırarak, anlamlı bir bütün oluşturan ve temsili olan her şeyi inceler. Göstergebilim araştırma yaparken kendi terimler sistemini kullanarak, gözlemlerini bilimsel bir dille açıklar (Guiraud, 1994:12; Çiçek, 2014:215). Fransızca linguistique (dilbilim) ve semiologie sözcüklerinden yola çıkılarak kullanılmaya başlanan terim, Türkçe’de ise “göstergebilim” şeklinde yer almıştır. Göstergebilim terimi göstergeleri inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır fakat terimin günümüz faaliyet alanı, kendini meydana getiren “gösterge” ve “bilim” kelimelerinin anlamı toplamından daha fazla ve farklı bir boyuta sahip olmuştur (Rifat, 2009:11).

Aristo’dan bu yana birçok düşünürün ifade ettiği gibi, dil insanı diğer varlıklardan ayıran önemli bir özelliktir. Dil, bir bildirişim aracıdır ve sosyal hayatın önde gelen öğesidir. Dilbilimin modern anlamda kurucusu olarak nitelendirilen Ferdinand de Saussure tarihte kendisinden önce gelen düşünceyi değiştirmiş, dilin bir sistem olduğunu ileri sürerek, dilbilim nesnesine özgün bir bakış açısı getirmiştir. Bu yaklaşımları, sosyal bilimlerin pek çok alanında kullanılmıştır (Bircan, 2015:44). Göstergebilim bir anlamlandırma sürecidir ve bu süreç, dilsel ya da dil dışı bir ögenin alıcıya ses veya görüntü olarak iletilmesi ile başlar. Kaynağından iletilen dilsel ya da dil dışı öge, alıcının zihninde toplumsal bir uzlaşım ile analiz edilir ve anlamlandırılır. Örneğin; trafikte işaretlerin ve de fonksiyonların anlamlarının ne olduğunun bilinmesinin, kazaların önlenmesi açısından yaşamsal önem taşıması gibi (Keş, 2005:46). Ancak bu anlamlandırma süreci kişilerin yaşadıkları topluma, bilgi ve deneyimlerine göre farklılıklar gösterebilir. Bununla beraber, her geçen gün daha da gelişen teknoloji, bilgiye hızlı ulaşım (Zor ve Yüksel Kirişcan, 2016:12), tasarım, başarı hikâyeleri vb. gelişmeler, yeni toplumsal kodların ortaya çıkışını etkileyecek unsurlar olarak ortaya çıkmakta ve göstergebilimin araştırma alanını genişletmektedir.

Afiş tasarımlarını göstergebilim yöntemiyle analiz etmek, Boydaş’ın dört aşamalı sanat eleştirisi yönteminde olduğu gibi, eserlerin görülür görülmez yorumlanmaya başlanması ve hemen bir yargıya varılması hatasından araştırmacıları alıkoyacaktır. Çünkü bütün veriler

elde edildikten sonra ortaya çıkan yargı, sanat eserinin anlamlandırılmasının son aşamasıdır. Ne kadar küçük ve ne kadar önemsiz görünürse görünsün, yüzeyde görülen herşey analizde yer almalıdır. Analiz ve eleştiri yöntemlerinden faydalanmadan hemen ortaya konan yargılar, varılması gereken gerçek yorum ve yargılardan uzak sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir. Analiz yöntemleri, araştırmacıların bu hızlı yorumlamaya çalışma heyecanını yavaşlatarak, anlamlandırma sürecine yardım edeceği gibi, kişilerde algısal, çözümsel, yorumsal ve estetik yargısal yetilerin genişlemesine de yardım eder. Dolayısıyla yapılan eleştiri ve varılan yargı, önyargılardan arındırılmış bir şekilde araştırmacıyı doğru sonuca ulaştıracaktır (Boydaş, 2004-47). Bu bilgiler ışığında grafik tasarımcıların, şiddet görüntüleri kullanarak kadına yönelik şiddeti önlemek üzere yaptıkları afiş örnekleri göstergebilimsel yöntemle incelenmiştir.

4.1. Nicolas Gillon'un Aile İçi Şiddet Afişinin (Tue Amo) Göstergebilimsel Çözümlemesi

Belçikalı genç tasarımcı Nicolas Gillon tarafından, sosyal medyada ilgi uyandırmak üzere hazırlanan, kadına yönelik şiddet konulu kampanya afişlerinden "Tue Amo" aşağıda göstergebilimsel yöntemle analiz edilmiştir (www.lesoir.be, [8.12.2014]).

Resim 1: Nicolas Gillon'a ait kadına yönelik şiddeti önleme afişi "Tue Amo" (Votron, 2014).

	ANLATISAL GÖSTERGELER			TEKNİK GÖSTERGELER		
GÖSTERGE	KİŞİ	ZAMAN	MEKAN	RENK	IŞIK	BİÇİM
GÖSTEREN	Gözü darp edilmiş bir kadın	-	Kapalı, Karanlık bir yer	Kırmızı Siyah Beyaz	Karanlık zemin Figür üzerine karşıdan ışık	Sol gözü darp ile tahrip edilmiş, kırmızı kıyafetli, darp edilen gözü kapalı, diğeri açık, hemen hemen ifadesiz genç bir kadın portresi
GÖSTERİLEN	Şiddete maruz kalmış bir kadın	-	Karanlık bir oda (ev)	Şiddet, karamsarlık, kan, vahşet, üstünlük, çaresizlik, ölüm, umut, güven, cesaret	Çaresizlik ve cesaret arasında kalış	Şiddetgören ve buna sessiz kalan gerçek bir genç kadın fotoğrafı

Tablo 1. Nicolas Gillon'a ait "Tue Amo" afişinin anlatısal ve teknik göstergeleri.

Afişin Görüntüsel Anlatımı ve Genel Gösterenleri

Bu afiş, kadına yönelik şiddetin tüm dünyada yaşanması ve giderek etkisini artırmasına karşı, kadının toplum içerisinde hak ettiği yere kavuşabilmesi bunun yanı sıra şiddetin azaltılması hatta sonlandırılması konusunda bilinç oluşturulması amacıyla hazırlanmıştır. Her ne kadar olumsuz bir örnek gösterilmiş olsa da estetik kaygılar göz önünde bulundurulmuştur. Afiş üzerinde karanlık bir arka plan önünde kırmızı kıyafetiyle duran bir kadın vardır. Bize göre afişin solunda "Tue Amo", ortanın biraz sağında "En 2013, la violence conjugale a cause la mort 121 femmes en France" ve en sağında ise, "Violence Conjugale Appelez le 3919" bu yazının altına ise, Fransa'nın ulusal alegorisi (metinlerin simgelerle, sembollerle anlatımı) bulunmaktadır.

Afiş üzerinde en baskın öge, sol gözü darptan dolayı çizik, morluk ve kızarıklarla çevrili, genç bir kadın figürüdür. Kadının üzerinde hafif dekolte kırmızı bir kıyafet vardır. Bu hafif dekolte ile kadınlık, anaçlık biraz olsun ön plana çıkarılmış fakat ilk ilgiyi çeken, darp edilmiş gözün algılanmasının önüne geçecek bir öge kullanılmaktan kaçınılmıştır. Şiddet uygulanan bölgeye dikkati çekmek için yüzün diğer bölgelerine kadını güzelleştirmeye yönelik makyaj yapılmamıştır. Afiş fotoğraf ve photoshop uygulamasıyla oluşturulmuştur. Kadının darp edilen sol gözü kapalı, diğer gözü ise açıktır ve göz rengi mavidir. Gözün bu denli darp edilmesine rağmen şişmemiş olması, belki estetik kaygıdan, belki de olayın henüz gerçekleşmiş olduğunu ifade etmeye çalışıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Teknik Göstergeler

Afişi okuma italik bir "L" harfi gibi gerçekleşmektedir. Böylece afişe bakan kişi, ilk önce afişin yukarı sağ odak noktasında bulunan darp edilmiş gözü, sonra condensed bir yazı fontuyla afişin alt solunda bulunan ve büyükçe kullanılmış "TUE AMO" sloganını, ardından yine aynı fontla yazılmış afişin alt ortasının biraz sağında bulunan "En 2013, la violence conjugale a cause la mort 121 femmes en France (2013 yılında, aile içi şiddetten Fransa'da 121 kadın öldü)" bilgilendirmesini ve en alt sağında ise "Violence Conjugale Appelez le 3919 (Aile İçi Şiddet Çağrısı için 3919)" çağrı numarasını, bu yazının hemen altında ise, Fransa'nın

ulusal alegorisini ifade eden simgeyi görmektedir. Fransa'nın bu ulusal simgesi; Fransa'nın bayrak renkleri olan kırmızı, mavi ve beyaz renkleriyle oluşturulmuştur. Simgenin solunda mavi, sağında da kırmızı renk vardır. Bu iki renk ortasında negatif space kullanılarak Fransa'nın "Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik" sloganını temsil eden Marianne portresi ortaya çıkartılmıştır. Marianne aynı zamanda Fransız devrimini de temsil etmektedir. Simgenin hemen alt kısmında "Liberté – Égalité – Fraternité (Özgürlük – Eşitlik – Kardeşlik)" ve onunda altında "République Française (Fransa Cumhuriyeti)" yazmaktadır (wikipedia.org, [07.04.2017]).

Kadının saçlarının zemin rengine karıştığı bölümler haricinde afiş üzerindeki bütün ayrıntılar nettir. Afişteki göstergeler kolaylıkla anlaşılacaktır ve slogan rahatlıkla okunabilmektedir. Yazı kullanımı ağırlıklı olarak beyazdır. Bu da tipografinin kolay okunmasını sağlamaktadır. Gerçek fotografik görüntüyle meydana getirilmiş afiş, empati duygusunu harekete geçirerek, hedef kitlesinin ilgisini net bir şekilde çekerek, slogandan daha küçük yazılmış metinleri okumak için izleyici gerekirse afişe yaklaşacaktır. Amaç, mümkün olduğunca geniş izleyici kitlesinin dikkatini çekerek, onların böyle bir durumla karşı karşıya kaldıklarında ya da şiddete şahit olduklarında, afişteki çağrı yardım numarasını aramalarını sağlamaktır.

Afişin Kodlar Açısından Çözümlemesi

Gözü kızarık ve mor bir kadın figürü, izleyicisinin zihninde şiddet gören bir kadını simgelemektedir. Bu görüntü ile karşılaşan herkesin kişinin darp edildiğini düşünmesi toplumsal olarak uzlaşmış koddur.

Afişteki slogan, İtalyanca'da "Ti Amo (Seni Seviyorum)" ve İspanyolcada "Te amo (Seni Seviyorum)" cümlesine benzeyen bir şekilde "TUE AMO" şeklinde kullanılmış bir metaforudur. Böylece seni seviyorum yerine "Aşk öldü" ya da "Aşk öldürür" anlamları ortaya çıkarılmıştır. Buradaki toplumsal uzlaşmış olan koda göre, şiddeti uygulayan kişi veya kişilerin, kadının en yakınında, ailesinde, onu seven ya da sevdiğini söyleyen fakat onun canını yakan, onun canına kasteden kişilerden meydana geldiğidir. Kısacası daha çok, sevgili veya koca şiddetine gönderme yapılmıştır. Ayrıca Portekizce'de "Amo"; "Patron", "Ana", "Efendi", "Aile Reisi" anlamlarına da gelmektedir. Zaten afişin aile içi şiddeti önlemek adına yapıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla bunlar da afiş için başarılı göndermelerdir (E. C. Cappellaro, sözlü görüşme 07 Nisan 2017).

Diğer bir kod, şiddet görmesine alışmış kadının kapalı dudakları ve ifadesiz duruşudur. Toplumda psikolojik sıkıntılara işaret eden bu ifadesizlik ve suskunluk; şiddet gören kadınların genellikle hatayı kendinde görmesi, durumu içselleştirmesi veya eşinin onu sevdiği için yaptığını düşünmesinden dolayıdır. Ayrıca zeminin siyah olması; cahilliği, karanlığı, kıyafetin ve gözün kırmızılığı şiddetin ifade edildiği, yazıların ağırlıklı olarak beyaz kullanılması da saflık, temizlik ve umudun ifade edildiği kodlardır.

Afişte Anlam Aktarımı

Renkler ağırlıklı olarak kırmızı ve siyahtır. Burada kırmızıyla şiddete, siyah ile de karanlığa, cahilliğe bir gönderme yapılmıştır. Ayrıca yazıların beyaz ile yazılması, bu koyu zemin üzerinde tipografinin kolay okunmasını sağladığı gibi, saflığa, temizliğe, umuda ve kurtuluşa da gönderme yapmaktadır.

Gerçek bir durum bize fotografik gerçek bir görüntüyle aktarılarak, kendi aynadaki görüntümüz gibi duran figürle empati duygumuz harekete geçirilmeye çalışılmıştır. Afişteki kadın figürünün fotoğrafı, alttan veya üstten çekilmemiş, tam karşısından ve aynı seviyeden

çekilmiştir. Dolayısıyla kadın-erkek eşitliğine bir gönderme yapıyor olması da muhtemeldir. Kadının darp edilen sol gözü kapalı, diğer sağ gözü ise açıktır. Darp edilen gözü şişmeden dolayı kapanmamış, kadının bu gözünü rahatlıkla ve kendi isteğiyle kapattığı net bir şekilde anlaşılmaktadır. İki gözün birden kapatılmasının ortaya çıkardığı yan anlam, karanlığa göz yumulması, şiddetin içselleştirilmesi, sessizliğin korunarak esaretin kabul edilmesidir. Ancak burada bir göz açık ve ileriye doğru bakmaktadır. Böylece kadının, umudunu tamamen yitirmiş olmadığı, her an cesaretini toplayıp kurtuluş yolu arayabileceği anlaşılmaktadır. Mavi gözlü bir kadın tercih edilmesindeki sebep, mavi rengin özgürlüğe, kurtuluşa gönderme yapması olabilir. Figürün arkası karanlık, bizim baktığımız alan ise ışığın geldiği yerdir. Yani burada izleyiciye aktarılmak istenen; şiddete maruz kaldığınızda bulunduğunuz yerden, karanlıktan aydınlığa doğru yani bize doğru gelin, kurtuluşunuza, özgürlüğüne kavuşmak için mücadele edin mesajıdır. Bu kurtuluş çağrısı hemen alttaki slogan, bilgilendirme ve çağrı numarasıyla desteklenmektedir. Dolayısıyla kadının yaşadığı şiddeti normalleştirmemesi, fark edilmesi, daha güzel bir hayat için mevcut durumundan kurtulmaya çalışması, cesur ve kararlı davranması, şiddete şahit olanların da bu kampanyayı desteklemeleri, işbirliği içinde olmaları, afişin izleyicisine aktarmak istediği anlamlardır.

Kadının sadece portresinin gösterilmesi, vücudunun tamamı gösterilmeden onun bir kadın olduğunun anlaşılması, sadece bir gözünün kızarıklık ve mor olmasının da şiddet gördüğü anlamına gelmesi, bir metonimi örneğidir.

Metnin Dizisel ve Dizimsel Yapısı

Dizisel boyut göstergeler arasında yapılan seçimlerken, dizimsel boyut da, seçilen göstergelerin bir anlam ifade edecek şekilde sıralanmasıdır (Yalur, 2014:71 ve Agocuk, 2014:9). Dizisel çözümlemede karşıtlıklar, karşılaştırmalar, seçilmeyen şeyler, seçilen şeyin anlamını belirlemekte ve seçimin yapıldığı her yerde anlam da bulunmaktaydı (Özmutlu, 2009:36). Bu afişte de şiddet gören kadın; kavga ve barış, karamsarlık ve iyimserlik, karanlık ve aydınlık, korku ve cesaret, hüznün ve sevinç, dövülmek ve sevmek, esaret ve özgürlük, ölüm ve yaşam arasındadır. Bu zıtlıklar ve farklılıkların birarada kullanılmasıyla dizisellik oluşturulmuş ve bu birimlerin düzenli bir şekilde yanyana getirilerek oluşturdukları anlam ile de afişin dizimselliğini meydana getirmiştir.

kavga	barış
karamsar	iyimser
karanlık	aydınlık
korku	cesaret
hüznün	sevinç
dövülmek	sevmek
esaret	özgürlük
ölüm	yaşam

Tablo 2. Nicolas Gillon'a ait "Tue Amo" afişindeki dizimsellik ve karşıtlıklar.

Metnin Söylensel (Mitsel) Yapısı

Afişteki göstergelerin, izleyicisinin zihninde nasıl çağrışımlar yaptığı aktarılmak istenen anlamın anlaşılması adına önemlidir ve bu anlamlar birlikteliği ne anlama geliyorsa afiş de o anlama gelir. Bu çağrışımlar göstergelerarası anlam aktarımı ile ayrışır, farklılaşır ve anlam kazanır (Tıgılı, 2012:72).

Afişte slogan olarak kullanılan “Tue Amo” cümlesi “Aşk öldü” veya “Aşk öldürür” gibi bir anlam ortaya çıkarmaktadır fakat bu cümlenin metaforik göndermesi olduğu gibi, mitsel bir uzlaşısı da vardır. Amor, mitolojide Aphrodite’in oğlu Eros’un (Cupido) diğer adıdır. Aşk kelimesi de buradan doğmuştur. Bu kelimenin mitolojik olarak nereden geldiğinin herkes tarafından bilindiği varsayılarak, afiş üzerindeki sloganda bu mitlerden faydalanılmıştır (wikipedia, [11.04.2017]).

Metnin Metinlerarasılığı

Sloganıyla bütünleşen afişte, darp edilmiş bir kadın portresi kullanılarak, yaşadığı aşk sebebiyle ya da sevdiği kişi tarafından şiddet gören tüm kadınlara gönderme yapılmıştır. Dolayısıyla bu afişin, eski yıllardan beri yaşanan kadına yönelik şiddet olaylarıyla ve gözü mor şekilde tasvir edilmiş kadına yönelik şiddet görselleriyle bir metinlerarasılığından söz edilebilir.

4.2. Himanshi Shah’ın (Domestic Violence) Afişinin Göstergibilimsel Çözümlemesi

Hindistanlı genç sanatçı Himanshi Shah’ın, aile içi şiddete dikkat çekmek için tasarladığı afişinin göstergibilimsel analizi.

Resim 2: Himanshi Shah tarafından tasarlanan aile içi şiddeti önlemeye yönelik afiş (www.behance.net, [14.04.2017]).

Afişin Görüntüsel Anlatımı ve Genel Gösterenleri

Bu afiş, şiddetin daha çok aile içinde yaşandığını ve kadınların kocaları tarafından şiddete maruz bırakıldığını ifade ederken, şiddeti durdurmak ve bu konuda bilinç uyandırmak üzere tasarlanmıştır. Burada olumsuz bir şiddet örneği doğrudan izleyiciye gösterilmektedir. Afiş üzerinde siyah bir arka plan, ortada kırmızı ters ışığı hissettiren bir anahtar deliği vardır. Bu kırmızı anahtar deliğinin içinde ise; eli havada, tokat atan bir erkek silüeti ve tokattan dolayı kafası yana savrulmuş bir kadın silüeti vardır. Anahtar deliğinin tam altında “Watching A crime is a Crime (Bir suçu izlemek bir suçtur)”, onun altında, “Call 103 to report domestic violence (Aile içi şiddeti bildirmek için 103’ü arayın)” ve onunda tam altında “Act Now! (Şimdi harekete geçin!)” yazmaktadır.

Afiş üzerinde en baskın öge, aldığı tokattan dolayı kafası yana savrulmuş kadın silüetidir. Kadının bedeni hemen hemen boydan kullanıldığı için, vücudun hareketi net bir şekilde anlaşılmaktadır.

GÖSTERGE	ANLATISAL GÖSTERGELER			TEKNİK GÖSTERGELER		
	KİŞİ	ZAMAN	MEKAN	RENK	IŞIK	BİÇİM
GÖSTEREN	Eşinden tokat yiyen bir kadın silüeti.	-	Anahtar deliği	Kırmızı Siyah Beyaz	Siyah zemin, kırmızı anahtar deliği.	Anahtar deliğinden görünen tokan atan bir adam ve tokat yiyen bir kadın.
GÖSTERİLEN	Şiddet gören bir kadın.	-	Ev içinde bir oda	Şiddet, Karamsarlık, Kan, Vahşet, Üstünlük, Çaresizlik, Ölüm, Umut, Güven, Cesaret.	Anahtar deliği ve silüet halinde kadın-erkek figürü.	Aile içinde eşi tarafından şiddete maruz kalan bir kadın.

Tablo 3. Himanshi Shah'a ait "Domestic Violence" afişinin anlatısal ve teknik göstergeleri.

Teknik Göstergeler

Afiş yukarıdan aşağıya düz bir hatta "I" harfi gibi okunmaktadır. Böylece afişe bakan kişi, önce tokat atan bir erkek eli ve tokat atılan bir kadın, sonrada sırasıyla anahtar deliğinin aşağı doğru genişlemesi doğrultusunda, iki yana bloklu slogan ve bilgilendirme yazılarını görmektedir.

Afiş, fotoğraf kullanılmadan vektörel olarak hazırlanmıştır. Kullanılan yazı fontu, "Horror Font" dediğimiz, korku filmleri ve afişlerinde kullanılan ve daha çok filmlerde ruj ve kanla aynaya yazılan yazı tipine benzemektedir. Böylece siyah zemin ve kırmızı anahtar deliğiyle meydana getirilen gerilim, bu yazı fontu ile biraz daha artırılmıştır.

Afişin Kodlar Açısından Çözümlemesi

Toplumsal uzlaşıyla benimsenmiş olan kodlar içerisinde siyah; karamsarlığı, karanlığı cahilliği, kırmızı; kanı, şiddeti ve beyaz da; umudu, huzuru, temizliği, saflığı ifade etmektedir. Tasarımcı afişinde, bu durumun kapalı kapılar arkasında kadının yalnız ve çaresiz olduğu zamanlarda gerçekleştiğini ve de bunun bir cahillik, bir geri kalmışlık olduğunu ifade etmek için siyah zeminden, içeride tatsız olayların olduğunu, bir şiddetin gerçekleştiğini ifade etmek için kırmızıdan, huzura, saflığa, kurtuluşa davet etmek için de beyazdan yararlanmıştır. Ayrıca bir elin havada oluşu ve karşıdaki kişinin de başının yana savrulduğu orada bir tokat, bir şiddet durumunun olduğunu izleyiciye aktaran kodlardır.

Afişte Anlam Aktarımı

Afişteki anlam aktarımı, afişin kodlar açısından çözümlemesinde anlatıldığı üzere genellikle kodlarla gerçekleşmiştir. Toplum tarafından uzlaşılmış renk kodlarıyla, izleyiciye karanlık, şiddet ve umut birarada aktarılmıştır. Kullanılan figürler sadece bir anahtar deliğinden gösterilerek, bir aile içi şiddet uygulandığı izleyiciye net bir şekilde aktarılabilmiştir. Kadın, eşi tarafından bir odada şiddete maruz kalmaktadır. Burada imgelerle, zihinlerde tam olarak bir anlam canlanmasa da, sloganla bütünleştirmede kadınlara: "Bunu artık yaşamaya devam etme!" mesajı verilmektedir.

Kadının kaval kemiğinden aşağısı ve kafasının bir kısmı anahtar deliğinin sınırından dolayı görülememektedir. Erkeğin ise sadece yüzü ve bir kolu görüntüye girmiş, vücudunun

başka hiçbir bölgesi görünmemektedir. Buna rağmen sadece bir kol ve bir yüz görüntüsü bize şiddet uygulayan bir kocayı ifade edebilmiştir. Dolayısıyla burada bir metonominin varlığından söz edilebilir.

Metnin Dizisel ve Dizimsel Yapısı

Tartışma ve kavga ile başlayan şiddet olayları, kişide karamsarlık ve korkuya yol açar. Dövülen birey, karşısındakinin üstünlüğünü ve esareti kabul etmiş demektir. Bu olayların ölümle de sonuçlanabildiği bilinmektedir. Bu tehlikeli durum içerisindeki kişi; uzlaşma, barış, iyimserlik ve aydınlığa kavuşma duygularını kaybetmeden, cesaretle bu durumdan kurtulmaya çalışarak, özgürlük ve yeni yaşamın kapılarını aralayabilir. Bu sıralı anlatım, afişin dizimsellik ve karşıtlıkları sayesinde izleyicisine anlatmak istediği aktarımlardır.

tartışma	uzlaşma
kavga	barış
karamsar	iyimser
karanlık	aydınlık
korku	cesaret
dövmek	sevmek
esaret	özgürlük
ölüm	yaşam

Tablo 4. Himanshi Shah'a ait "Domestic Violence" afişindeki dizimsellik ve karşıtlıklar.

Metnin Söylensel (Mitsel) Yapısı

Afişte, "Act Now! (Şimdi harekete geçin!)" sloganının yanı sıra "Watching a crime is a crime (Bir suçu izlemek suçtur)", şeklinde bir ifade daha kullanılmıştır. Bir suçu izlemenin neden bir kabahat olduğu cümlenin yaptığı gönderme incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Burada dini bir aktarım söz konusudur. Bütün dinlerin mitolojiyle bağlantısı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla her inancın kendine ait; evrenin yaratılışı, toplumların oluşması, türeyiş gibi gerçeküstü dini anlatıları vardır. Geçmişten bu yana tüm inançların öğretilerinde, haksızlığa uğrayan biri görüldüğünde susulmaması gerektiği aktarılagelmiştir. Burada da "Bir suçu izlemek suçtur" denilerek bir dinsel mitsel faydalanılmıştır.

Metnin Metinlerarasılığı

Afişte, şiddetin kapalı kapılar arkasında uygulandığı gösterilmektedir. Bu zamana kadar toplumca bilinen kadına yönelik şiddet olayları ve bugüne kadar bu olayları sonlandırmaya yönelik yapılmış kampanya, afiş ve bizzat şiddete şahit olma durumları ile afişin bir metinlerarasılığından söz edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Kadınların yaşadığı sorunlar ele alındığında, Danimarka, Hollanda, İsveç gibi birkaç ülke dışında kadınlara uygulanan şiddet ve kadın hakları konusundaki eşitsizlikler tüm dünyada benzer durumdadır. Çoğu ülke; işgücüne katılım, politik temsil, eğitim, sağlığa ulaşım ve hukuki haklar bakımından kadını ikinci sınıf konumuna getirmiş ve onları bulduğumuz yüzyılın çok gerisinde, ilkel bir muameleyle baş başa bırakmıştır. Dünya geneline bakıldığında, ataerkil toplum yapılarıyla, geleneklerle, dogmatik öğretilerle, kullanılan dille, sosyo-ekonomik faktörlerle şiddetin yeniden üretilmesi ve varlığını sürdürmeye devam etmesi adeta desteklenmektedir.

Yapılan analizler sonucunda görüldüğü üzere, söz konusu afişlerde şiddet önlenmeye çalışılırken bir taraftan da kadınlar erkekten aşağı seviyede, şiddet görmüş, güçsüz, zayıf, umutsuz, aciz, susturulan, bunu içselleştirmiş bir görüntüyle sunulmaktadır. Bu tür göstergelerin izleyicisinde, kadının çaresiz, güçsüz, şiddet uygulanabilen bir birey olduğu yan anlamını da doğurması kaçınılmazdır. Tüm dünyada kadınlara uygulanan cinsiyet ayrımcılığı

bilinen bir gerçek iken, bunu göstergeler aracılığı ile tekrar tekrar vurgulamak yerine, şiddet görüntüleri kullanmadan, şiddete gönderme yapan, eşitsizliği eleştiren, hatta kadınların güçlü gösterildiği afişlere yönelmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Nitekim şiddet unsuru kullanılmadan tasarlanan afişlerin de anlam aktarımlarını ne denli başarıyla yaptığı ortadadır. Nitekim bu afişlerin amacı, kadınların acı çektiğini herkese gösterip, toplum içerisinde onlara acıma duygusuyla bakılmasına neden olmak değil, kadını layık olduğu yere taşımak olmalıdır. Dolayısıyla sadece verilmek istenen mesajı sunabilecek göstergelerin tercih edilmesi, toplum algısının negatif yönde etkilenebileceği riskinin göz önünde bulundurulması, önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Kadına şiddeti önlemek üzere yapılan afişlerin, göstergebilimsel analiz yöntemine tabi tutularak adeta bir analiz süzgecinden geçirilerek halka sunulması, afişin mesajının etkili ve doğru iletilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Geleceğin hedeflenen ideal toplumsal yapısının nasıl, ne şekilde meydana geleceğini öngörebilen ve bu öngörü ile diğer insanlara ilham kaynağı olabilen tasarımcılara, kadına yönelik şiddeti önlemek üzere yapılan çalışmalarda da önemli görevler düşmektedir.

Toplumların ilerlemesinde kadın-erkek eşitliğinin ne denli önemli olduğunu yıllar öncesinden görerek bu konuda çalışmalar yapan ve önerilerde bulunan Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk, şunları söylemiştir;

“Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki, bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça, diğer kısmı göklere yükselebilsin!”

“Daha esenlikle, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz bir yol vardır. Büyük Türk kadınına çalışmamıza ortak yapmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmi, ahlâki, sosyal, ekonomik hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve destekleyicisi yapmak yoludur” (M. Kemal Atatürk).

KAYNAKÇA

ACAR H, E. Akman, N. Negiz (2013). **Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Maya Akademi Yayınları, 1. Baskı, Ankara

AGOCUK, P. (2014). Amarcord Filmi Özelinde Göstergebilimsel Film Çözümlemesi ve Anlamlandırma, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, (7), S.31

AĞSAKALLI, M. S. (2014). **Sürrealizm Akımının Afiş Tasarımına Etkisi ve Uygulama Örnekleri**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum

AKKAŞ, İ. ve Z. Uyanık (2016). Kadına Yönelik Şiddet, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (6), S.1, ss.32-42, Nevşehir <http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/1812> (14.01.2017).

BİRCAN, U. (2015). Saussure’de Dil, Dilbilim ve Göstergebilim, AKADER Akademik Araştırma ve Dayanışma Derneği, **SBArd Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi**, Hermes Ofset, (2), S.26

BEHANCE, Kreatif Çalışmalar Sayfası, “Domestic Violence” <https://www.behance.net/gallery/11923465/Domestic-Violence> (14.04.2017).

BOYDAŞ, N. (2004). **Sanat Eleştirisine Giriş, Örneklerle Sanat Eleştirisi**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara

ÇOKNAZ, D, Ö. Umut ve M. Velioglu (2013). **Sosyal Pazarlamada Sigara Karşıtı Reklamlar ve Etkileri**, Anadolu Uluslararası Konferansı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

ÇİÇEK, M. (2014). **Dilbilim / Göstergebilim Ayrımında Gösterge Türleri Üzerine**, İletişim Araştırmalarında Göstergebilim, A. Güneş (Ed.), Literatürk Academia İstanbul, Baskı: Sebat Ofset Matbaacılık, Konya

FISKE, J. (2003). **İletişim Çalışmalarına Giriş**, S. İrvan (çev.), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

GUIRAUD, P. (1994). **Göstergebilim**, İmge Kitabevi Yayınları, M. Yalçın (çev.), Zirve Ofset, 2. Baskı, Ankara

KEŞ, Y. (2005). **Göstergebilimsel Açından Bir Banner Reklamının İncelenmesi “Turkcell Banner Reklam Örneği”**, Sanat Yazıları 12, Alp Ofset Matbaacılık, Ankara

KÖSE A. ve A. Beşer (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı, Şiddet, Atatürk Üniversitesi, **Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 2007; 10: 4, Erzurum <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunihem/article/view/1025000622/1025000614> (12.02.2017).

GÜNGÖRMÜŞ, Z, G. Karadağ ve D. Tanrıverdi (2014). Kadınların Evrensel Sorunu: Şiddet, Erciyes Üniversitesi, **Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi** (2), Kayseri

GÖDELEK, K. (2005). Güç İktidar İlişkisi Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** (İlke), S.15, Muğla

ÖZMUTLU, A. (2009). **Grafik Tasarım Atölye Derslerinde Afiş Konusunun Uygulama ve Çözümleme Süreçlerinde Göstergebilimsel Çözümleme Yönteminin Kullanımı**, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Samsun

RİFAT, M. (1992). **Göstergebilimin ABC’si**, Say Yayınları, Gülmat Matbaacılık, İstanbul

SELÇUK, A. (2015). **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Karatay Yayınları, Baskı: Feryal Matbaası, Ankara

TIĞLI, İ. T. (2012). **Film Afişleri Tasarımında Göstergeler: Prof. Yurdaer Altıntaş’ın Film Afişleri Çözümleme Örneği**, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

VARDAR, B. (2001). **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**, Multilingual Yayınları İstanbul

VOTRON, S. (8.12.2014). “Belçikalı Öğrenci Tarafından Yürütülen Aile İçi Şiddete Karşı Şok Kampanya (Sonuna kadar Aşk)”, http://www.lesoir.be/728595/article/victoire/air-du-temps/2014-12-08/aie-love-you-une-campagne-choc-contre-violences-conjugales-realisee-par-un-etudi#_ga=1.235024641.1297811608.1491673467_ (8.04.2017).

VİKİPEDİ Özgür Ansiklopedi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Marianne> (07.04.2017).

VİKİPEDİ, Özgür Asiklopedi, Eros, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Eros> (11.04.2017).

YALUR, R. (2014). **1990-2013 Yılları Arasında Afiş ve Sosyal Afişlerin Grafik Tasarım ve Teknolojik Açından İncelenmesi**, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ZOR, A. ve Yüksel Kirişcan, B. (2016). “Elektronik Kitaplar ve Sanat Eğitimi Derslerinde E-Kitap Kullanımına Yönelik Bir Öneri”, **Akdeniz Sanat E-Dergisi**, (9), S.19 <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/275531> (10.06.2017).

Kişisel Görüşme

Cappellaro, E. K. Öğr. Gör. (07 Nisan 2017). “Tue Amo Afişinin Analizi” konulu görüşme, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Antalya